Náučný chodník Kamenná Baba – Lačnov

Kraj:	Prešovský
Okres:	Prešov
Geomorfologické jednotky:	Bachureň a Branisko
Geologické jednotky:	flyšové pásmo a jadrové pohorie
Chránené územie:	národná prírodná rezervácia Kamenná Baba
Prístup:	bus Lipovce, ZŠ
Východisko:	Lipovce, pod základnou školou
Trasa:	Lipovce, pod základnou školou – k západu do doliny Kamenného potoka – Lačnovský kaňon – Lačnov
Dĺžka, prevýšenie:	3,8 km, prevýšenie 280 m
Čas prechodu:	2 h
Počet zastávok:	3
Náročnosť:	mierne náročná trasa

Zameranie chodníka: prírodovedné

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný (pozri nižšie), peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Trasa je súbežná s červenou turistickou značkou.

Rok otvorenia: 1990; 2021? obnova

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave.

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: ŠOP SR – Regionálne centrum ochrany prírody Prešov, Švábska 4, 080 05 Prešov, tel. 051 / 7732 713

Poznámky: (1) Vzhľadom na prechod Lačnovského kaňonu aj po rebríku a stúpačkách odporúčame absolvovať trasu stúpajúc v smere z Lipoviec do Lačnova. (2) Náučný chodník vznikol medzi prvými na Slovensku. (3) Informačné panely v teréne nie sú označené názvom náučného chodníka, vytvorili sme ho sami pre potreby databázy.

Upozornenie: V prípade dažďa, mrazu či snehu môže byť prechod tiesňavou náročný.

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie. Pozri poznámky a upozornenie vyššie.
So staršími žiakmi odporúčame pridať návštevu jaskyne Zlá diera, vzdialenej asi 2 km (s prevýšením okolo 200 m) od trasy náučného chodníka (viac info v hesle nižšie).

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Lipovce. Obec západne od Sabinova na juhozápadnom okraji Bachurne pri jej kontakte s Braniskom v údolí Lipovca. Začiatkom 13. storočia postavili na výbežku nad ústím Lačnovského kaňonu v chotári obce ranogotický kráľovský hrad, ktorý sa prvý raz spomína v roku 1262, kedy ho Ondrej II. daroval Kecerovcom. Počas kuruckých vojen bol v roku 1591 zničený. Prvá písomná zmienka o obci súvisiaca s delením dedičských majetkov šľachtica Mikuláša medzi jeho synmi pochádza z roku 1320. Obyvatelia boli roľníci, chovali ošípané, vyrábali šindle, laty, odkvapové rúry, v 18. a 19. storočí pracovala v obci papiereň, po roku 1918 sa zaoberali poľnohospodárstvom, sezónne pracovali v lesoch, až do polovice 20. storočia vyrábali poľnohospodárske náradie, tkali ľanové i konopné plátno a keper. Dnes časť obyvateľov pracuje v priemyselných podnikoch v Prešove. Sakrálnou dominantou obce je pôvodne gotický rímskokatolícky kostol sv. Juraja, po požiari v roku 1663 renesančne prestavaný. K významným rodákom patrí spisovateľ a slovenský národný buditeľ Ján Andraščík (1799 – 1853) (pamätná izba v obci). Pre významný pokles počtu obyvateľov sa v roku 1991 stal časťou obce Lipovce Lačnov (pozri samostatné heslo).

Lačnov. Časť obce Lipovce, do roku 1991 samostatná obec, v Bachurni pri severnom okraji Braniska na hornom toku Kamenného potoka severozápadne od Lipoviec. Má horský charakter – centrum leží vo výške okolo 770 m n. m. Prvýkrát sa spomína v roku 1389 (resp. 1301). Bol menšou osadou najskôr sedliakov, neskôr poddaných, ktorej význam vzrástol, keď ňou viedla obchodná cesta z Prešova do Levoče. Obyvatelia pracovali v lese, vyrábali šindle, obchodovali s dobytkom a drevom. Osada je jednou z mála zachovaných horských sídelných lokalít na Slovensku. Okolo obydlí so studňami a drevenými žľabmi sú aj dnes jednotlivo či v skupinách stojace hospodárske stavby (stodoly, kôlne, sypance, senníky). Viaceré tieto objekty sú kultúrnymi pamiatkami, rovnako ako aj miestny secesný gréckokatolícky kostol (cerkev) sv. Michala Archanjela (1907). Pôvodná obytno-hospodárska funkcia osady sa mení na rekreačno-chalupársku, a to aj vďaka turisticky atraktívnemu okoliu.

Národná prírodná rezervácia Kamenná Baba. Chránené územie na severovýchodnom okraji Braniska západne od Lipoviec vyhlásené v roku 1964 na ochranu geomorfologicky a botanicky vzácneho územia v okolí epigenetického **Lačnovského kaňonu**, ktorý je vlastne tiesňavou

Kamenného potoka, s výskytom prealpínskych a dealpínskych druhov rastlín, klasickými ukážkami krasu a výskytom murárika červenokrídleho (*Tichodroma muraria*). Má aj krajinársko-estetický význam ako objekt turistického ruchu. Toto krasové územie – Lipovecký kras – vyniká skoro 10 m vysokým vodopádom a kaskádami miestami ponorného Kamenného potoka, až stometrovými bralnými svahmi, skalnými útvarmi z vápencov a dolomitov (napr. Kamenná Baba – bralo, podobné na ženu s dieťaťom v náručí –, 60 m vysoký Mojžišov stĺp, Arnoldka, Deravé zuby, Trojčatá), viacerými kratšími jaskyňami (napr. 34 m dlhá Sokolia jaskyňa, najdlhšia v tejto oblasti, Excentrická jaskyňa, jaskyňa Komín), v hornej časti kaňonu previsom (abri), mohutným skalným mostom Vrátnica (cca 20 × 15 m), niekoľkými menšími skalnými oknami. V doline rastú vysokohorské, na vrcholoch brál teplomilné rastlinné druhy. Celá rezervácia je súčasťou rozsiahlejšieho územia európskeho významu Kamenná Baba (súčasť sústavy Natura 2000).

Prameň vody Salvátor. Prameň prírodnej minerálnej vody, najznámejší z viacerých v okolí obce Lipovce na kontakte Braniska a Bachurne. Je to vysoko mineralizovaná kyselka, hydrogenuhličitanovo-vápenato-horečnato-sodná, slabo kyslá, studená, hypotonická. Má zo všetkých slovenských minerálnych vôd najvyšší obsah horčíka. Ako stolová minerálka je vhodná pri niektorých žalúdočných a črevných chorobách, poruchách látkovej výmeny, cukrovke, dne a náchylnosti k tvorbe močových kameňov. Patrí medzi najstaršie balené minerálne vody na Slovensku – už začiatkom 19. storočia ju gróf Szakmáry plnil do fľašiek a expedoval pod názvom Salvator – Spasiteľ. V Lipovciach vznikli v polovici 17. storočia kúpele, ktoré sa vyvinuli v prvej polovici 19. storočia do strediska, v ktorom sa stretávali šľachtici z celého okolia, avšak časom pre nízku teplotu vody zanikli. Medzi obcami Šindliar a Lipovce je plnička podniku Minerálne vody Prešov, a. s., závod Salvator, a verejnosti prístupný upravený prameň Salvátor I.

Prírodná rezervácia Salvátorské lúky. Chránené územie pri severovýchodnom okraji Braniska medzi obcami Lipovce a Šindliar vyhlásené v roku 1980 na ochranu mokrých lúčnych slatinných rastlinných spoločenstiev s výskytom zriedkavých druhov rastlín. Je jedným z dvoch nálezísk jazyčníka sibírskeho (*Lingularia sibirica*) na Slovensku (okrem údolia Hnilca v Slovenskom raji). Vyskytujú sa tu ďalšie chránené rastlinné druhy, napr. črievičník papučkový, poniklec slovenský, plamienok alpínsky. Rezervácia je zároveň rovnomenným územím európskeho významu (súčasť sústavy Natura 2000).

Prírodná pamiatka jaskyňa Zlá diera. Najvýznamnejšia z viacerých neveľkých jaskýň vo flyšovom pohorí Bachureň v juhovýchodnom svahu masívu Bučie (1 006 m n. m.) v rámci krasového ostrova – kryhy vápencov a dolomitov Na skaly, dobre viditeľnej z asi 1,6 km juhovýchodne ležiacej obce Lipovce a pravdepodobne súvisiacej s Lipoveckým krasom v susednom Branisku. Jaskyňa má dĺžku 450 m, hĺbku 34 m, sieňovitý priestor asi 30 m dlhý a 2 – 5 m vysoký, na dne labyrint horizontálnych chodieb s antropologickými nálezmi. Bola využívaná počas druhej svetovej vojny. Jaskyňa je citlivo turisticky sprístupnená za vstupné od apríla do novembra v sezónnych otváracích hodinách. Na jej dno vedie chodník a betónové schodisko. Návštevníci v prilbách si svietia tradičnými jaskyniarskymi karbidkami. Základná trasa trvá 40 minút, je fyzicky nenáročná, vhodná aj pre deti. Nutná je pevná obuv a teplejší odev. Odporúča sa ohlásiť sa vopred (tel. 0905 237 565, 0907 967 316). V blízkosti Zlej diery leží 4 m dlhá previsová Jaskyňa Panny Orleánskej.

Bachureň. Vnútrokarpatským flyšom budované pohorie na severovýchode Slovenska medzi Torysou, Vyšným Slavkovom, Fričovcami a Sabinovom, susediace na západe s Levočskými vrchmi, na juhu Braniskom a Šarišskou vrchovinou a na východe a severe Spišsko-šarišským medzihorím. Masívnejšia južná časť hornatinového rázu s prevahou pieskovcov s rovnomenným vrchom **Bachureň** s pieskovcovými skalkami na vrchole je zalesnená a dosahuje **1 081 m n. m.** Na pieskovce a zlepence sa viažu členitejšie tvrdoše. V severnej časti a pri južnom okraji, kde prevažujú ílovce nad pieskovcami, je územie odlesnené s prevažujúcimi lúkami okolo nemnohých neveľkých sídiel. Potoky rozčleňujú pohorie hlbokými dolinami a odvodňujú ho do Torysy a Svinky.

Branisko. Zalesnené pohorie na východe Slovenska zhruba medzi Vyšným Slavkovom, Slatvinou, Richnavou a Lipovcami. Má hrasťovú štruktúru s pestrým geologickým obsahom. Veľmi nápadne sa dvíha zlomovými svahmi na západe nad Hornádsku kotlinu a na východnej strane nad Šarišskú vrchovinu. Na severe susedí s Bachurňou a Levočskými vrchmi a na juhu má krátku hranicu s Čiernou horou. (S Volovskými vrchmi bezprostredne nesusedí, oddeľuje ho od nich malý úzky výbežok Hornádskej kotliny – Kluknavská kotlina.) Ako jadrové pohorie tvorí na geologickej mape „polostrov" vybiehajúci od juhu, od Slovenského rudohoria, do okolitého flyšového prostredia. Má prevažne hornatinový reliéf s lokálnym výskytom zarovnaných povrchov. 751 m vysokým sedlom, ležiacim asymetricky pri západnom okraji pohoria, je rozdelené na dve plošne rovnaké časti – podcelky Smrekovica (s najvyšším vrchom pohoria **Smrekovica, 1 200 m n. m.**) a Sľubica. Na kremencoch, zlepencoch, vápencoch a dolomitoch sa vyskytuje skalný reliéf so skalnými výbežkami, tiesňavami ponormi a vyvieračkami. V pohorí pramení mnoho potokov, najdlhším, 51 km dlhým, tu – pod Smrekovicou – prameniacim je Svinka, ľavostranný prítok Hornádu. Sedlom Branisko vedie významný cestný spoj, pod ktorým bol vybudovaný (2003) rovnomenný 5 km dlhý diaľničný tunel, zatiaľ s jedným tubusom, ktorý prevzal jeho európsky význam (E 50).

Obsah informačných panelov

1. Na východ od (slovenského) Raja. Správajte sa ako hostia. Ďalšie atraktívne miesta v Lipovciach
2. Povesť o Kamennej babe. Pobyt v Kamennej babe predlžuje život

Aktuálne informačné panely v teréne nie sú označené názvom náučného chodníka, nemajú vlastné názvy, ani nie sú číslované.

Obsah pôvodných informačných panelov

1. Národná prírodná rezervácia Kamenná Baba
2. Kvetena tiesňavy
3. Morfológia územia

ZLÁ DIERA

